

18. Кобликова А.С. М. Правоохранительные органы. Схемы с комментариями и пояснениями. БЕК, 2002.

19. Ендольцевой О.А. Правоохранительные органы: учебник для студентов вузов, обучающийся по специальности «Юриспруденция».

20. Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб. пособие. М.: Дело, 2000.

Удовик Я.В.

студентка,

*Навчально-науковий інститут права, соціальних технологій
Чернігівського національного технологічного університету*

*Науковий керівник: **Осипенко І.П.***

старший викладач,

Чернігівський національний технологічний університет

ПОНЯТТЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ШАХРАЙСТВА

Останнім часом в Україні шахрайство набуло поширення і характеризується зміною форм, видів і способів. З економічними перетвореннями в країні, розвитком ринкових відносин пов'язано проникнення шахрайства до сфери підприємницької діяльності: інвестиційної, страхової, банківської [1, с. 562]. До дослідження проблем, пов'язаних з розумінням шахрайства звертались Сергієвський Н.Д., Якимов І.Н., Шепітько В.Ю., Панов Н.І., Ларичев В.Д., Даньшин І.Н., Гаєнко В.І. та інші.

В КК України стаття 190 шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [2]. Предметом шахрайства може бути не тільки майно, а й право на таке майно (наприклад, заволодіння шляхом шахрайства такими документами, що надають право вступити у спадщину, отримати майно за заповітом, вимагати виконання майнових зобов'язань та ін.)

Шахрайський обман являє собою такий вплив на поведінку власника майна або особи, що відає майном чи охороняє його, який здатний ввести цю особу в оману відносно добровільних дій з передачі майна винному. Шахрайський обман передбачає передачу злочинцю майна самим потерпілим або іншою особою [1, с. 562]. Бойцов О.І. зазначає, що вдаючись до обману або зловживання

довірою з метою безоплатного звернення на свою користь чужого майна, злочинець фальсифікує свідомість і волю власника майна таким чином, що той, уведений в оману, ніби «добровільно» відчужує на користь шахрая власне або довірене йому майно, вважаючи, що для цього є законні підстави [3, с. 320].

Аналіз характеру дій шахраїв дозволяє говорити про наявність типових для більшості шахрайських операцій етапів вчинення злочину, що охоплюють: підготовку до проведення шахрайської операції, у тому числі розробку схеми операції, здійснення необхідних організаційних і технічних заходів; безпосереднє вчинення обманних дій; заволодіння майном; ухилення від відповідальності [4, с. 83]. Зазвичай шахраї психологічно точно вибирають жертву злочину, впливають на такі її особистісні якості, як корисливість, довірливість, азарт, легковажність, відсутність належного життєвого досвіду. Постраждалим рухає прагнення отримати без праці значну майнову вигоду, азарт картяра, іноді жалість до уявної «жертви» стихійного лиха чи інших життєвих обставин, що спонукає продавати за безцінь «коштовності», «золоті» вироби і т. п. [5, с. 744].

Існують різноманітні способи шахрайства, які можуть бути класифіковані за різними підставами. Так, залежно від спрямованості шахрайського посягання розрізняють такі основні способи шахрайства:

1) з метою заволодіння державним або колективним майном:

– заволодіння матеріальними цінностями шляхом отримання цього майна за підробленими документами на базах, складах та інших об'єктах з використанням упущень відповідних службових осіб;

– заволодіння грошовими коштами шляхом незаконного отримання державних пенсій або інших виплат від органів соціального захисту за допомогою підроблених документів про стаж роботи, заробіток та інші дані, необхідні для отримання пенсії;

2) з метою заволодіння індивідуальним майном громадян: підміна предметів продажу, обміну і грошових коштів, що підлягають передачі контрагенту (використання шахраями грошових і майнових «ляльок»);

– продаж виробів нижчої, ніж передбачено домовленістю, якості (продаж прикрас з міді, латуні чи бронзи як золотих);

– заволодіння предметами угоди без наміру виконати зобов'язання за договором (залишення потерпілого під якимось приводом і зникнення через прохідний двір – «протяг»);

– обрахування потерпілого при розміні великих купюр грошей або при купівлі; знахідки і видурювання грошей як частини вартості «знайденого»;

– обман під час азартних ігор; проведення лотерей, ворожіння чи знахарство як форми обману; шлюбні афери; збирання «пожертвуваль»; продаж невідчужуваного майна [1, с. 565].

Найчастіше шахраями використовується такий спосіб, як укладення нездійсненого договору. При цьому головне завдання – укладення угоди на умовах шахрая, що передбачає одержання ним у своє розпорядження матеріальних коштів й відстрочене виконання власних зобов'язань. Отримані в такий спосіб у кредит товари або кошти привласнюються, а зустрічні зобов'язання шахраєм не виконуються.

Способи, які використовуються для обману потерпілого при укладанні свідомо нездійсненого договору, умовно можна розділити на дві основні групи, у межах яких шахраями використовуються численні комбінації введення в оману потерпілого: способи, що забезпечують створення переконаності у потерпілого щодо комерційного статусу шахрая та легальності його господарської діяльності; способи, що забезпечують одержання згоди потерпілого на укладання договору на пропонованих шахраєм умовах [4, с. 87].

Важливим елементом криміналістичної характеристики злочинів є обстановка вчинення злочину. Обстановка вчинення шахрайства тісно пов'язана зі способом злочину. При вчиненні шахрайства може мати місце створення злочинцем обстановки, що сприяє досягненню мети заволодіти цінностями шляхом обману або зловживання довірою. У криміналістичній літературі зазначається, що шахрай може демонструвати своє удаване знайомство із впливовими людьми (пред'являти візитні картки, фотографії, автографи), демонструвати поінформованість у певних питаннях, пропонувати дружбу, запрошувати до ресторану, розповідати про себе. Шахрайський обман також може виражатися в конклюдентних діях, які вводять потерпілого в оману щодо необхідності передачі майна. Такими визнаються: використання форменого одягу особою, що не має права його носити, і заволодіння на цій підставі майном; уживання продуктів під видом готовності сплатити їхню вартість;

зміна зовнішнього вигляду, форми або властивостей різних предметів, видаючи їх за інші предмети з метою заволодіння майном [6, с. 353].

Шахраї активно використовують сприятливу обстановку для вчинення своїх протиправних діянь. Але не всі види шахрайства відбуваються в людних місцях, наприклад купівлі-продажу авто-, мототранспорту реалізується в присутності потерпілого та шахрая, уявне працевлаштування на роботу може відбуватися в офісі «роботодавця», купівля-продаж нерухомості – у нотаріальній конторі, при інтернет-шахрайстві таким місцем є віртуальний простір. Тобто взаємозв'язок між елементами криміналістичної характеристики розглянутого діяння, а саме: спосіб вчинення шахрайства, його механізм обумовлюються обстановкою вчинення даного злочину.

Також елементом злочину є сліди залишені на місці злочину. Шаров А.В. вказує, що при розслідуванні шахрайства в сфері обігу житла залишаються не тільки матеріальні сліди, але і ідеальні – уявний образ злочинця. Ідеальні сліди у вигляді уявного образу злочинця найчастіше формуються у потерпілих, оскільки вони бачать шахрая найбільш довго. Однак він акцентує увагу на те, що при даному виді шахрайства, найчастіше сліди вчинення злочину залишаються в документах [7].

Ларичев В.Д., досліджуючи шахрайство в сфері страхування звертає увагу на те, що злочинець залишає найчастіше матеріально-фіксовані сліди: сліди рук, сліди транспортних засобів, транспортні засоби, що використовуються для провокування ДТП, майно, яке страхує злочинець, сліди пожеж, фіктивні страхові поліси та інші документи [8].

Отже, шахрайство являє собою своєрідну «інтелектуальну» злочинну діяльність. Здійснення такої діяльності передбачає, що шахрай у своїй свідомості розробляє різні схеми проведення шахрайської операції. Шахраями вирішуються такі розумові завдання, які спрямовані на визначення: а) предмета посягання; б) кола осіб, які зацікавлені в одержанні майнової вигоди; в) механізму впливу на потерпілого; г) місця, часу, обстановки вчинення шахрайських дій.

Список використаних джерел:

1. Шепітько В. Ю. Криміналістика: Підручник для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти. – Кол. авторів: Глібко В. М., Дудніков А. Л.,

Журавель В. А. та ін. / За ред. В. Ю. Шепітька. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с., 2001.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

3. Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 775 с.

4. Ларичев В. Д., Спирин Г. М. Коммерческое мошенничество в России. Способы совершения. Методы защиты. – М.: Экзамен, 2001. – 256 с.

5. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Российская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов / Под ред. Р. С. Белкина М.: НОРМА – ИНФРА-М, 2000. – 990 с.

6. Настільна книга слідчого: (Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів) / Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. та ін. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – 720 с.

7. Михайлов А. И. Деятельность следователя по предупреждению преступлений. – М.: Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разработке мер предупреждения преступности, 1976. – 98 с.

8. Ларичев В. Д. Мошенничество в сфере страхования. Предупреждение, выявление, расследование. – М.: ФБК-ПРЕСС, 1998. – 160 с.

Шигуров А.В.

кандидат юридических наук, доцент,

Средне-Волжский филиал Российской правовой академии

Министерства юстиции Российской Федерации

МЕХАНИЗМ ЗАЩИТЫ ПРАВ ТЯЖЕЛО БОЛЬНЫХ ОБВИНЯЕМЫХ (ПОДОЗРЕВАЕМЫХ) ПО УПК УКРАИНЫ И РОССИИ

Проблемы нарушения прав подозреваемых и обвиняемых являются во многом общими для Украины и России. Одной из них является отсутствие надежного механизма защиты права на жизнь, здоровье и медицинскую помощь. Украинские и российские СМИ часто публикуют сообщения о гибели заключенных под стражу [3; 4; 7]. Одной из распространенных причин смерти заключенных является неоказание надлежащей медицинской помощи больным заключенным.

Попыткой решения данной проблемы стало внесение Федеральным законом от 29 декабря 2010 г. дополнений в ст. 110 УПК РФ, предусматривающих, что мера пресечения в виде